

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЧЕТВЕРТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «КРАЙНЦ ПРОТИ СЛОВЕНІЇ»
(KRAJNC v. SLOVENIA)

(Заява № 38775/14)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

31 жовтня 2017 року

ОСТАТОЧНЕ

31.08.2018 р.

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Global Affairs
Canada

Affaires mondiales
Canada

Переклад здійснено в межах проекту «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя» Координатора проектів ОБСЄ в Україні за підтримки Міністерства міжнародних справ Канади та адвокатського об'єднання «Назар Кульчицький і Партнери»

У справі «Крайнц проти Словенії»

Європейський суд з прав людини (четверта секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska), *Голова*,
Пауло Пінто де Альбукерке (Paulo Pinto de Albuquerque),
Егідюс Куріс (Egidijus Kūris),
Юлія Моток (Iulia Motoc),
Карло Ранцоні (Carlo Ranzoni),
Марко Бошняк (Marko Bošnjak),
Петер Пацолай (Péter Paczolay), *судді*,

та Маріалена Цірлі (Marialena Tsirli), *секретар секції*,
після обговорення за зачиненими дверима 10 жовтня 2017 року
постановляє таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 38775/14) проти Республіки Словенія, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – «Конвенція») громадянином Словенії паном Славком Крайнцом (Slavko Krajnc) (надалі – «заявник»).

2. У Суді заявника представляла пані М. Кончан Верстовшек (M. Končan Verstovšek), адвокат, що практикує в м. Целе. Уряд Словенії (надалі – «Уряд») представляла його Уповноважений – пані В. Клеменц (V. Klemenč), державний захисник.

3. Заявник стверджував, що зменшення розміру допомоги по інвалідності порушило його права за статтею 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

4. 17 листопада 2014 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився в 1952 році і проживає в м. Целе.

6. Він був професійним водієм вантажного транспорту, поки не втратив працездатність через епілепсію.

А. Призначення заявнику допомоги по інвалідності та зміна її розміру

7. 29 вересня 2003 року заявнику була видана довідка, яка підтверджувала встановлення «ІІІ групи інвалідності» за станом здоров'я. Було встановлено, що він має право на переведення на іншу посаду, що підходить йому за станом здоров'я, на якій не існуватиме загрози його життю та життю інших працівників, (заднім числом), починаючи з 14 серпня 2002 року.

8. 21 лютого 2005 року регіональне відділення у м. Целе Інституту пенсійного страхування та страхування на випадок інвалідності Словенії (надалі – «регіональне відділення ІПССІ») призначило заявнику так звану «допомогу на період очікування на переведення на іншу посаду чи прийняття на іншу роботу, яка відповідає стану здоров'я працівника», (надалі – «допомога на період очікування») з 8 жовтня 2004 року. Хоча в перші декілька місяців допомога на період очікування надходила йому в меншу розмірі, пізніше він почав отримувати близько 390 євро на місяць. Регіональне відділення ІПССІ послалося на статтю 123 Закону про пенсійне страхування та страхування на випадок інвалідності (надалі – «Закон 1992 року») та статтю 446 нової редакції Закону про пенсійне страхування та страхування на випадок інвалідності (надалі – «Закон 1999 року» – див. пункти 24 та 25 нижче). Воно зауважило, що заявник став на облік по безробіттю 3 березня 2003 року і отримував допомогу за статтею 22 Закону 1999 року з 1 березня 2003 року по 7 жовтня 2004 року. Отже, щойно строк виплати допомоги по безробіттю закінчився, він отримав право на отримання допомоги на період очікування за статтею 123 Закону 1992 року (див. пункт 24 нижче). Регіональне відділення ІПССІ також зауважило, що згідно зі статтею 193 Закону 1992 року одержувачі допомоги мають право на отримання допомоги на період очікування до моменту досягнення ними відповідності умовам призначення пенсії (там само).

9. 15 жовтня 2010 року лікар заявника повідомив регіональне відділення ІПССІ про отримання заявником травми плеча і попросив переглянути його групу інвалідності.

10. На підставі, зокрема, інформації, наданої лікарем заявника, регіональне відділення ІПССІ 2 лютого 2011 року прийняло рішення про те, що заявник має право на переведення на іншу посаду з декількома обмеженнями, такими як заборона виконання робіт на висоті без підстраховки та керування транспортними засобами категорій С та Е, починаючи з 1 лютого 2011 року. Пізніше, 28 червня 2011 року, було прийнято рішення про призначення заявнику допомоги по інвалідності (*nadomestilo za invalidnost*), починаючи з 24 лютого 2011 року. Регіональне відділення ІПССІ керувалося Законом

1999 року, яким були запроваджені деякі нові види виплат у зв'язку з інвалідністю (термін «виплата у зв'язку з інвалідністю» вживається для позначення будь-якого виду допомоги, право на яку виникає у зв'язку з інвалідністю) та припинені деякі з тих видів виплат, що передбачалися за Законом 1992 року, у тому числі допомога на період очікування. Статтями 397 та 446 Закону 1999 року передбачалося, що право на допомогу по інвалідності застосовується, починаючи з 1 січня 2003 року (див. пункт 25 нижче). У своєму рішенні регіональне відділення ІПССІ зазначило, що заявник не був застрахований в системі загальнообов'язкового страхування на момент настання інвалідності, а став на облік по безробіттю лише 3 березня 2003 року протягом тридцяти днів з моменту прийняття остаточного рішення про встановлення йому групи інвалідності, згідно з вимогами статті 97 Закону 1999 року. Було встановлено, що його працездатність насправді ще більше знизилася, при тому що призначена йому III група інвалідності змінена не була. Регіональне відділення ІПССІ встановило, що відповідно до пункту 1 частини 1 та пункту 1 частини 3 статті 94 Закону 1999 року він мав отримувати виплати у формі допомоги по інвалідності, яка в його випадку становила 192,91 євро. Регіональне відділення ІПССІ звернуло увагу заявника на статтю 185 Закону 1999 року, відповідно до якої одержувачі допомоги були зобов'язані повідомляти ІПССІ про будь-яку зміну обставин, які могли вплинути на їхні права за зазначеним Законом (див. пункт 26 нижче).

11. 21 липня 2011 року заявник оскаржив вищезгадане рішення, стверджуючи, що при визначенні розміру належної йому виплати у зв'язку з інвалідністю регіональне відділення ІПССІ повинно було поважати принцип набутих прав. Він зауважив, що розмір належної йому виплати було суттєво зменшено, при тому, що стан його інвалідності насправді погіршився, і заявив, що таке рішення є незаконним.

12. 21 жовтня 2011 року головне відділення Інституту пенсійного страхування та страхування на випадок інвалідності Словенії (надалі – «головне відділення ІПССІ») відмовило в задоволенні скарги заявника, підтвердивши, що регіональне відділення ІПССІ належним чином застосувало норми законодавства та правильно розрахувало розмір належної заявнику допомоги по інвалідності.

В. Судові провадження, ініційовані заявником

1. Провадження у судах з розгляду трудових і соціальних спорів

13. 5 грудня 2011 року заявник звернувся з позовом до Суду з розгляду трудових і соціальних спорів м. Целе. Він повторив, що допомога по інвалідності, призначена йому за Законом 1999 року,

порушувала набуті ним права та що замість збільшення розміру належної йому виплати її натомість було вдвічі зменшено, що є незаконним і неконституційним.

14. 26 березня 2012 року Суд з розгляду трудових і соціальних спорів м. Целе відхилив позов заявника. Він пояснив, що, незважаючи на те, що одержувачі прав, пов'язаних з інвалідністю, за Законом 1992 року зберігали набуті ними права після дати, вказаної в статті 446 Закону 1999 року, у справі заявника 2 лютого 2011 року було проведено перегляд його групи інвалідності через погіршення стану його здоров'я (див. пункт 10 вище), що призвело до подальшого обмеження можливості працевлаштування та подальшого нового визначення його прав. У справах, в яких проводилася нова оцінка, мав застосовуватися Закон 1999 року. Суд дійшов висновку, що Закон 1999 року не надавав права на отримання допомоги на період очікування. Натомість, згідно зі статтею 94 він передбачав надання допомоги по інвалідності (див. пункт 25 нижче), яка була належним чином призначена заявнику.

15. 25 квітня 2012 року заявник оскаржив це рішення, повторивши скарги, які він висунув у суді першої інстанції, та стверджуючи, що його повинні були попередити про наслідки прохання про перегляд його групи інвалідності. Якби це було здійснено, він би «заборонив» своєму лікарю звертатися з таким проханням. Насамкінець, він повторив, що рішення регіонального відділення ПССІ від 28 червня 2011 року (див. пункт 10 вище) було незаконним і неконституційним, оскільки воно порушувало його право на соціальний захист; він зазначив, що не міг вижити на новопризначену допомогу по інвалідності.

16. 21 червня 2012 року Вищий суд з розгляду трудових і соціальних спорів відмовив у задоволенні апеляційної скарги заявника, підтвердивши позицію суду нижчої інстанції, який дійшов висновку, що справа заявника стосувалася зміни групи інвалідності, що вимагало нового призначення виплати у зв'язку інвалідністю. За таких обставин пунктом 3 статті 397 Закону 1999 року передбачалося набуття заявником прав згідно з цим Законом. Крім того, оскільки права заявника були визначені заново, Вищий суд з розгляду трудових і соціальних спорів дійшов висновку, що не було жодного порушення його набутих прав на соціальне забезпечення, а, отже, жодного порушення Конституції.

2. Провадження у Верховному Суді

17. 4 вересня 2012 року заявник подав касаційну скаргу до Верховного Суду, стверджуючи, що він не міг правомірно очікувати, що погіршення стану його інвалідності призведе до значного зменшення розміру належної йому виплати у зв'язку з інвалідністю. У

зв'язку з цим він стверджував, що позиція Вищого суду з розгляду трудових і соціальних спорів про те, що таке зменшення не було втручанням у його набуті права або не становило порушення його конституційного права на соціальне забезпечення, була свавільною, оскільки суд жодним чином не мотивував такий свій висновок. Заявник далі стверджував, що новопризначений розмір допомоги по інвалідності був втручанням у його конституційне право на власність.

18. 5 березня 2013 року Верховний Суд відмовив у задоволенні касаційної скарги заявника, дійшовши висновку, що Вищий суд з розгляду трудових і соціальних спорів достатньо детально пояснив, що нове призначення належної йому виплати вимагалось відповідно до Закону 1999 року у зв'язку зі зміною його групи інвалідності.

3. Конституційна скарга

19. 21 травня 2013 року заявник подав конституційну скаргу на рішення Верховного Суду, стверджуючи про порушення його конституційних прав на власність та соціальне забезпечення. Він аргументував, що скорочення розміру належної йому виплати у зв'язку з інвалідністю поставило під загрозу його існування і порушило принцип пропорційності.

20. 18 листопада 2013 року Конституційний Суд відмовився прийняти скаргу заявника до розгляду по суті, пославшись на пункт 2 статті 55b Закону «Про Конституційний Суд» (див. пункт 27 нижче).

А. Вихід заявника на пенсію

21. Тим часом 22 травня 2013 року заявник почав відповідати умовам призначення пенсії за віком у розмірі 374,73 євро, і з цієї дати виплата належної йому допомоги по інвалідності була припинена. Таким чином, він отримував допомогу по інвалідності протягом двадцяти семи місяців.

22. Згідно з відомостями про доходи заявника, що були надані податковими органами Словенії, він отримував виплати з пенсійного страхування та страхування на випадок інвалідності на суму 4 908 євро у 2010 році, а після оскаржуваної зміни розміру належної йому допомоги – 2 902 євро у 2011 році та 2 480 євро у 2012 році.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ПРАКТИКА І МАТЕРІАЛИ

A. Конституція

23. Права на приватну власність та соціальне забезпечення є частиною прав людини та основоположних свобод, гарантованих Конституцією. У відповідних положеннях зазначається таке:

Стаття 33

Право на приватну власність та спадщину

«Право на право на приватну власність та спадщину гарантується».

Стаття 50

Право на соціальне забезпечення

«Громадяни мають право на соціальне забезпечення, у тому числі право на пенсію, на умовах, передбачених законом.

Держава регулює загальнообов'язкове медичне, пенсійне страхування, страхування на випадок інвалідності та інші види соціального страхування та забезпечує їх належне функціонування.

...»

B. Закон «Про пенсійне страхування та страхування на випадок інвалідності»

1. Закон 1992 р.

24. Закон «Про пенсійне страхування та страхування на випадок інвалідності» (надалі – «Закон 1992 року») був прийнятий 5 березня 1992 року і вступив в силу з 1 квітня 1992 року. Пізніше він неодноразово змінювався і доповнювався. Редакцією зі змінами і доповненнями, що застосовувалася під час розгляду даної справи в національних судах, передбачено таке:

Стаття 123

«Право на допомогу на період очікування на переведення на іншу посаду чи прийняття на іншу роботу, яка відповідає стану здоров'я працівника, надається інваліду II або III групи, який має право на переведення на іншу посаду чи прийняття на іншу роботу, яка відповідає стану його здоров'я, або право працювати на умовах неповного робочого часу, якщо його не буде прийнято на таку роботу.

Допомога, що зазначається в попередньому реченні, призначається інваліду II чи III групи, якщо він став на облік у службі зайнятості протягом тридцяти днів з моменту прийняття остаточного рішення, на підставі якого йому було надано

право на переведення на іншу посаду або прийняття на іншу роботу, яка відповідає стану його здоров'я, або право працювати на умовах неповного робочого часу».

Стаття 193

«Право на переведення на іншу посаду або прийняття на іншу роботу, яка відповідає стану здоров'я ... перестає застосовуватися до одержувача допомоги, що залишається працездатним, який є безробітним або незастрахованим ... і не проходить програму професійної реабілітації, з дня, коли він починає відповідати умовам призначення пенсії за віком».

2. Закон 1999 року

25. Новий Закон «Про пенсійне страхування та страхування на випадок інвалідності» (надалі – «Закон 1999 року») був прийнятий 10 грудня 1999 року і вступив в силу з 1 січня 2000 року. Пізніше він неодноразово змінювався і доповнювався. Під час розгляду даної справи в національних судах застосовувалася друга зведена редакція, *ZPIZ-1-UPB2* (Офіційний вісник (Official Gazette), № 20/2004). В її відповідних положеннях зазначається таке:

Стаття 22

Безробітні одержувачі допомоги

«Безробітні особи, які одержують допомогу по безробіттю, та особи, за яких внески на пенсійне страхування та страхування по інвалідності сплачує служба зайнятості, є застрахованими в системі загальнообов'язкового страхування до моменту досягнення ними відповідності умовам призначення пенсії за віком».

Стаття 94

Право на допомогу по інвалідності та її призначення

«(1) Право на допомогу по інвалідності надається особі II групи інвалідності після досягнення нею 53 років, або особі III групи інвалідності, якщо її працездатність зменшилася менше ніж на 50% або вона може продовжувати працювати за фахом повний робочий день, але не здатна працювати на посаді, на яку її призначено, якщо:

- така особа була безробітною та/або не застрахованою в системі загальнообов'язкового страхування на момент настання інвалідності;

...

«(3) Допомога по інвалідності перепризначається застрахованій особі III групи інвалідності, якщо її працездатність зменшилася менше ніж на 50% або вона може продовжувати працювати за фахом повний робочий день, але не здатна працювати на посаді, на яку її було переведено, у такому порядку:

- у випадках, перелічених у першому абзаці першого пункту цієї статті, в розмірі 40% від розміру пенсії по інвалідності, право на яку вона б мала на момент настання інвалідності,

...»

Стаття 97

Працевлаштування безробітних інвалідів

«Особа, яка на момент настання інвалідності була незастрахованою, ... отримує право на призначення їй часткової пенсії по інвалідності або відповідної фінансової допомоги згідно з цим Законом, якщо протягом тридцяти днів з моменту прийняття остаточного рішення щодо її прав з ... страхування інвалідності, стала на облік у службі зайнятості».

Стаття 397

Здійснення прав стосовно страхування на випадок інвалідності, набутих відповідно до попередніх норм законодавства

«(1) Одержувачі прав, що залежать від рівня працездатності, який вони зберігають, (інваліди II або III групи), які були заявлені згідно з положеннями, чинними на дату, вказану в статті 446 цього Закону [1 січня 2003 року], також зберігають [такі ж] права після зазначеної дати.

...

(3) Одержувачі прав відповідно до першого підпункту можуть набувати права згідно з цим пунктом лише у випадку погіршення стану вже встановленої інвалідності або настання нової інвалідності».

Стаття 446

Застосування положень стосовно прав, що впливають зі страхування на випадок інвалідності

«(1) Статті 60 – 71, 80 – 101, 106, 138(5) 158 – 163 та 169(4) застосовуються, починаючи з 1 січня 2003 року.

...

(3) До дати застосування положень попереднього абзацу та статті, застосовуються положення [Закону 1992 року]».

26. Відповідно до статті 185 Закону 1999 року, одержувач допомоги повинен повідомити ІПССІ про будь-яку зміну обставин, яка може вплинути на його права або обсяг його прав чи на розмір виплат.

С. Закон «Про Конституційний Суд»

27. Пунктом 2 статті 55b Закону «Про Конституційний Суд» (Офіційний вісник № 15/94 з відповідними змінами і доповненнями) передбачено таке:

«(2) Конституційна скарга приймається до розгляду:

- якщо мало місце порушення прав людини або основоположних свобод, що мало серйозні наслідки для скаржника; або
- якщо мова йде про важливе конституційне питання, що перевищує за значимістю справу, яка розглядається».

D. Практика Верховного Суду

28. Уряд послався на два рішення Верховного Суду, які стосувалися питання, аналогічного предмету даної справи. У рішенні № VIII Ips 389/2009 від 18 квітня 2011 року Верховний Суд наголосив на тому, що набуття прав за Законом 1999 року означає, що одержувач прав більше не може здійснювати свої права за Законом 1992 року. У рішенні № VIII Ips 402/2007 від 7 вересня 2009 року він підтвердив, що погіршення стану здоров'я, що призвело до подальшого обмеження можливості працевлаштування, слід тлумачити як погіршення стану інвалідності в розумінні пункту 3 статті 397 Закону 1999 року, що, в свою чергу, означає, що права одержувача допомоги мають бути визначені за Законом 1999 року. У справі, що розглядається, це означало, що одержувач допомоги більше не вправі отримувати допомогу на період очікування, а натомість має право на одержання допомоги по інвалідності. Верховний Суд далі підтвердив, що одержувачі прав, що залежать від рівня працездатності, який вони зберігають, (а саме інваліди II або III групи), продовжують користуватися своїми правами, які вони отримали за Законом 1992 року, лише якщо на момент перегляду їхніх прав фактична ситуація, яка була підставою для прийняття рішення про надання прав за Законом 1992 року, не змінилася.

E. Звіт про фінансове становище інвалідів

29. Уряд подав звіт про фінансовий стан інвалідів (надалі – «звіт»), підготовлений у квітні 2009 року Інститутом економічних досліджень та започаткований ПССІ. У звіті зазначалися обнадійливі дані, що свідчили про значне збільшення кількості інвалідів, яких було знято з обліку у службі зайнятості. В ньому також зазначалося, що хоча у 2005 році роботу знайшли лише 16,8% інвалідів, цей показник зріс до 31% у 2008 році. Проте було визнано, що шанси на працевлаштування осіб з інвалідністю старшого віку були нижчими.

30. За інформацією, зазначеною у звіті, середній розмір допомоги на період очікування у період з 2004 року по 2008 рік становив від 46 до 48% від розміру середньої заробітної плати після оподаткування. У звіті зазначалося, що після запровадження Закону 1999 року ситуація безробітних інвалідів значно погіршилася і особи, які одержують допомогу по інвалідності, самі опинилися у вкрай складному

фінансовому становищі, одержуючи в середньому 18,3% від розміру середньої заробітної плати після оподаткування.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПРОТОКОЛУ № 1 ДО КОНВЕНЦІЇ

31. Заявник скаржився, що зменшення розміру належної йому виплати у зв'язку з інвалідністю було надмірним. Він послався на статтю 1 Протоколу № 1 до Конвенції, в якій зазначено таке:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів».

A. Щодо прийнятності

32. Суд зазначає, що ця заява не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту (а) пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, заява повинна бути визнана прийнятною.

B. Щодо суті

1. Доводи сторін

(а) Заявник

33. Заявник стверджував, що зменшення розміру належної йому виплати у зв'язку з інвалідністю було непропорційним та свавільним. Допомога на період очікування і подальша допомога по інвалідності були його єдиним джерелом доходів, і після погіршення стану інвалідності він не міг знайти роботу. Тому допомога мала допомогти йому прожити до виходу на пенсію.

34. Заявник наполягав на тому, що проблема державного фінансування має бути вирішена шляхом рівного і поступового коригування, а не шляхом значного зменшення розміру допомоги на шкоду лише деяким її одержувачам. Зокрема, через травму, яку він

отримав неумисно і яка за логікою мала призвести до збільшення розміру належної йому допомоги, він зазнав зменшення розміру допомоги, запровадженого новим законом, тоді як особи, стан здоров'я яких не погіршився, продовжили отримувати повну суму допомоги, призначеної за Законом 1992 року. Це було непропорційним заходом, і він був змушений нести надмірний тягар.

35. Заявник далі стверджував, що розмір його заощаджень на суму 14 800 євро був незначним і що він зберігав їх на випадок непередбачених ситуацій. Розмір відсотків, які він отримував на цей рахунок, був незначним і становив 46 або 58 євро на місяць у 2011 році та 2012 році відповідно. Насправді відсотки не могли замінити стабільний дохід і, попри твердження Уряду (див. пункт 38 вище), не мали жодного значення для розгляду даної справи. Він зауважив, що розмір мінімальної заробітної плати, який означав мінімальний стандарт гідного рівня життя у Словенії, становив 748 євро в 2011 році та 763 євро в 2012 році.

(b) Уряд

36. Уряд стверджував, що навіть якби законодавство, про яке йдеться, дійсно надавало майнове право, воно не породжувало право на конкретний розмір допомоги по інвалідності. Уряд наполягав на тому, що законодавчому органу слід було надати можливість реагувати на демографічні зміни та бюджетні обмеження. Закон 1992 року передбачав доволі високий розмір допомоги на період очікування, який позбавляв інвалідів бажання шукати роботу. Таким чином, Закон 1999 року був покликаний мотивувати інвалідів до використання працездатності, яку вони зберігають, і до продовження праці і, до того ж, мав на меті зменшити витрати державного бюджету. Внаслідок змін у законодавстві багато хто з інвалідів знайшов роботу.

37. Уряд далі стверджував, що Закон 1999 року не має зворотної сили і застосовується лише до справ, в яких ситуація змінилася після набрання ним чинності і лише по відношенню до майбутніх подій (*ex nunc*). Право на допомогу на період очікування в будь-якому випадку носило лише тимчасовий характер і припускалося, що воно триватиме до зміни стану здоров'я особи або ситуації з її працевлаштуванням. Одержувачі допомоги були зобов'язані інформувати ПССІ про будь-яку зміну обставин, які можуть вплинути на їхні права, а, отже, заявник не міг уникнути оскаржуваних наслідків, заборонивши своєму лікареві інформувати органи влади.

38. Насамкінець, Уряд стверджував, що заявник мав заощадження на суму 14 280 євро і отримав відсотки на суму 562 євро та 703 євро у 2011 році та 2012 році відповідно. Тому він не міг стверджувати, що зазнав загрози залишитися без засобів до існування, і саме з огляду на

його заощадження він не мав права на регулярне отримання соціальної допомоги.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи

39. Суд зауважує, що загальні принципи, що стосуються втрати соціальних виплат та допомоги, нещодавно були узагальнені у справі *«Беланє Надь проти Угорщини»* (*Bélané Nagy v. Hungary*) ([ВП], № 53080/13, пп. 72–89 та 112–118, ЄСПЛ 2016).

40. Зокрема, Суд постановив, що стаття 1 Протоколу № 1 не встановлює жодних обмежень свободи Договірних Держав вирішувати, мати чи ні будь-яку форму програми соціального забезпечення, а також обирати вид або розмір виплат за такою програмою. Проте, якщо Договірна Держава має чинне законодавство, яке передбачає виплату за правом на отримання соціальної допомоги (обумовлену попередньою сплатою внесків чи ні), таке законодавство має вважатися таким, що закріплює майнове право, яке підпадає під дію статті 1 Протоколу № 1, для осіб, які відповідають його вимогам (див. згадане вище рішення у справі *«Беланє Надь проти Угорщини»*, п. 82). Якщо розмір виплат зменшується або виплати припиняються, це може становити втручання у володіння майном і воно має бути обґрунтованим (там само, п. 84).

41. Важлива умова для того, щоб втручання у право, захищене статтею 1 Протоколу № 1, вважалось сумісним із зазначеною нормою, полягає в тому, що воно повинно бути законним і переслідувати законну мету в інтересах суспільства (див. згадане вище рішення у справі *«Беланє Надь проти Угорщини»*, пп. 112 та 113). Крім того, статтею 1 Протоколу № 1 встановлена вимога про те, що будь-яке втручання повинно бути обґрунтовано пропорційним переслідуваній меті. Необхідний справедливий баланс не буде досягнуто, якщо на відповідну особу буде покладено особистий та надмірний тягар (там само, п. 115). Розглядаючи питання про те, чи забезпечуються вищезазначені умови, Суд повинен взяти до уваги особливий контекст програм соціального забезпечення, які є вираженням солідарності суспільства з його уразливими членами (див. згадане вище рішення у справі *«Беланє Надь проти Угорщини»*, п. 116, а також *«Стефанетті та інші проти Італії»* (*Stefanetti and Others v. Italy*), №№ 21838/10 та 7 інших, п. 55, від 15 квітня 2014 року).

42. Суд далі нагадує, що повне позбавлення пенсії могло б порушити положення статті 1 Протоколу № 1, і що, навпаки, обґрунтоване зменшення розміру пенсії або відповідних виплат навряд чи матиме такі наслідки. Проте в основу критерію справедливого балансу не можна абстрактно покладати виключно суму чи відсоток

зменшення розміру допомоги, якого зазнав її одержувач. У низці справ Суд намагався оцінити всі відповідні елементи з урахуванням конкретних обставин справи, надаючи значення таким чинникам, як дискримінаційний характер втрати права, відсутність перехідних заходів, свавілля умови, а також добросовісність заявника (див. згадане вище рішення у справі *«Беланє Надь проти Угорицини»*, п. 117, включно з посиланнями, що містяться в ньому). Важливим міркуванням у цьому контексті є те, чи було право заявника на отримання виплат за програмою соціального страхування, про яку йдеться, порушене таким чином, що було підірвано саму суть його прав (див., з відповідними змінами, згадане вище рішення у справі *«Беланє Надь проти Угорицини»*, п. 118).

(b) Застосування цих принципів до даної справи

43. Суд зауважує, що сторони не оспорюють той факт, що стаття 1 Протоколу № 1 до Конвенції застосовується до даної справи і що заміна допомоги на період очікування набагато меншою за розміром допомогою по інвалідності була втручанням у право заявника на власність, закріпленим у вищезгаданому положенні. Суд не бачить жодних підстав для іншого висновку.

44. Суд далі зауважує, що захід, на який скаржився заявник, було застосовано на основі статей 94, 97, 397 та 446 Закону 1999 року (див. пункт 25 вище), які разом передбачали, що у випадках, коли настання або погіршення стану інвалідності сталося після 1 січня 2003 року, правомочним інвалідам надавалися права, у тому числі допомога по інвалідності, що були передбачені Законом 1999 року. Це, як випливає з положень Закону 1999 року та підтверджується практикою Верховного Суду (див. пункт 28 вище), означало, що одержувачі допомоги в таких випадках втрачали права, передбачені Законом 1992 року. Отже, Суд переконався в тому, що втручання у даній справі відповідало вимозі законності.

45. Суд, беручи до уваги широку свободу розсуду, надану законодавчому органу у здійсненні соціальної та економічної політики (див. згадане вище рішення у справі *«Беланє Надь проти Угорицини»*, пп. 113 та 114), також не сумнівається в тому, що оскаржуване втручання переслідувало законну мету захисту державної скарбниці та мотивації дорослих інвалідів, що залишаються працездатними, до пошуку роботи (див. пункти 29, 34 та 36 вище).

46. Тепер Суд переходить до розгляду питання, що є основним у даній справі, – чи покладало зазначене втручання надмірний особистий тягар на заявника. Він зауважує, що до лютого 2011 року він щомісяця отримував допомогу на період очікування в розмірі близько 390 євро, на основі рішення регіонального відділення ІПСІ (див. пункти 8 та 10 вище). Чинне законодавство, як до реформи законодавства 1999 року,

так і після її запровадження, ставило призначення допомоги по інвалідності в залежність, зокрема, від умов наявності обмеженої працездатності за станом здоров'я. Законодавством також передбачалося, що одержувачі допомоги були зобов'язані інформувати органи влади про будь-яку зміну обставин (див. пункти 10 та 26 вище). Після того, як заявник отримав травму плеча і регіональне відділення ПССІ у 2011 році переглянуло його групу інвалідності, дійшовши висновку, що його працездатність ще більше зменшилася, належна йому допомога на період очікування була замінена на допомогу по інвалідності у розмірі близько 190 євро на місяць, що становить менше половини від суми, яку він отримував згідно з положеннями Закону 1992 року (див. пункт 10 вище). Це пояснювалося не тим, що він більше не відповідав відповідним критеріям правомочності (для порівняння і зіставлення див. рішення у справі «Вєчорек проти Польщі» (*Wieczorek v. Poland*), № 18176/05, пп. 67-74, від 8 грудня 2009 року, та «Івашкевич проти Польщі» (*Iwaszkiewicz v. Poland*), № 30614/06, п. 56, від 26 липня 2011 року), а тим, що були внесені зміни до законодавства (див., з відповідними змінами, «Лакічевіч та інші проти Чорногорії та Сербії» (*Lakićević and Others v. Montenegro and Serbia*), №№ 27458/06 та 3 інші, п. 70, від 13 грудня 2011 року, та «Кйартан Асмундсон проти Ісландії» (*Kjartan Asmundsson v. Iceland*), № 60669/00, п. 44, ЄСПЛ 2004-IX), які застосовувалися до осіб, які або отримали інвалідність після 1 січня 2003 року, або стан інвалідності яких погіршився після зазначеної дати (див. статтю 397 Закону 1999 року, згадану в пункті 25 вище, а також позицію Верховного Суду, згадану в пункті 28 вище).

47. Незважаючи на недостатній обсяг інформації, наданої сторонами з цього питання, вбачається, що допомога на період очікування і подальша допомога по безробіттю не були прямо пов'язані з будь-якими внесками, які сплачував заявник (див. пункт 10 вище). Насправді вони фактично надавалися на основі принципу солідарності (див. пункт 41 вище) і тому могли бути змінені у відповідь на зміни у суспільстві та розвиток поглядів на категорії осіб, які потребують соціальної допомоги (див., серед багатьох інших джерел, згадане вище рішення у справі «Вєчорек проти Польщі», п. 67, та, з відповідними змінами, згадане вище рішення у справі «Івашкевич проти Польщі», п. 50).

48. Беручи до уваги вищезазначене, Суд не може ігнорувати той факт, що законодавчий орган передбачив у Законі 1999 року, що особи, які набули права за Законом 1992 року, продовжуватимуть користуватися ними після вступу в силу нового закону (див. пункт 1 статті 397 Закону 1999 року, що згадується в пункті 25 вище). Це посилює законні сподівання заявника на те, що він продовжить отримувати допомогу на період очікування після проведення реформи

законодавства, а якщо залишиться безробітним, тоді аж до його виходу на пенсію (див. пункти 8 та 24 вище). Лише тоді, коли було встановлено, що стан його інвалідності погіршився, – факт, який він навряд чи міг передбачити і до якого він навряд чи міг підготуватися, – він зазнав впливу нового законодавства. На думку Суду, таке різне поводження з двома групами безробітних інвалідів – тими, стан інвалідності яких не змінився, та тими, стан інвалідності яких погіршився після 1 січня 2003 року, – що призвело до того, що заявника раптово було позбавлено половини належної йому допомоги по інвалідності, при тому, що він став ще більше обмежений у можливості працевлаштування, має велике значення при оцінюванні пропорційності за статтею 1 Протоколу № 1 (див., з відповідними змінами, згадане вище рішення у справі «*Kjartan Asmundson проти Ісландії*», п. 43).

49. Інші важливі міркування для оцінювання Судом стосуються характеру виплат та впливу оскаржуваного заходу на особливу ситуацію заявника. У зв'язку з цим Суд вважає важливим той факт, що заявник був безробітним і, вочевидь, через свою інвалідність, мав труднощі з пошуком гарно оплачуваної роботи (див., з відповідними змінами, згадане вище рішення у справі «*Белане Надь проти Угорщини*», п. 123). Саме цю уразливість була покликана вирішити допомога по інвалідності, про яку йдеться. Суд далі зауважує, що заявник залежав від допомоги на період очікування, яку він регулярно отримував протягом більш ніж шести років (див. пункти 8 та 10 вище). Навіть якщо він і мав якісь заощадження (див. пункти 35 та 38 вище), вбачається, що вони не мали жодного значення при визначенні правомочності отримання ним виплат у зв'язку з інвалідністю і, до того ж, їх було явно недостатньо для того, щоб забезпечити його існування на тривалий строк. Суд також зауважує, що зменшення розміру допомоги по інвалідності, призначеної заявнику, що суттєво позначилося на його засобах для існування (див. «*Москаль проти Польщі*» (*Moskal v. Poland*), № 10373/05, п. 74, від 15 вересня 2009 року, та, для порівняння, «*Валков та інші проти Болгарії*» (*Valkov and Others v. Bulgaria*), №№ 2033/04 та 8 інших, п. 97, від 25 жовтня 2011 року), не було усунуте якимись перехідними заходами, які б дозволили йому адаптуватися до нової ситуації (див., з відповідними змінами, згадане вище рішення у справі «*Белане Надь проти Угорщини*», п. 124).

50. З огляду на вищезазначені міркування Суд доходить висновку, що спірний захід порушив право заявника на отримання виплат за програмою соціального страхування таким чином, що було підірвано саму суть його прав. Суд насправді пам'ятає про те, що реформа законодавства стосовно пенсійного страхування та страхування на випадок інвалідності слугувала законній меті, як було встановлено вище (див. пункт 45 вище), та що вона фактично призвела до

збільшення кількості працюючих інвалідів (див. пункт 29 вище). Проте інвалідам, стан здоров'я яких погіршився після 1 січня 2003 року і які були нездатні знайти роботу, подібно до заявника, довелося нести непропорційний тягар втрати значної частини належних їм виплат у зв'язку з інвалідністю, і, як було зазначено у поданому Урядом звіті Інституту економічних досліджень (див. пункт 30 вище), вони опинилися в особливо нестабільній ситуації.

51. Таким чином, Суд вважає, що, незважаючи на широкі межі розсуду Держави у цьому контексті, заявнику довелося нести надмірний особистий тягар, що порушило справедливий баланс, який мав бути встановлений між захистом власності та вимогами загальних інтересів суспільства.

52. Отже, мало місце порушення статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

II. ЗАСТОСОВУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

53. Стаття 41 Конвенції передбачає таке:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Шкода

54. Заявник вимагав 5 395 євро на відшкодування матеріальної шкоди плюс відсотки за період, починаючи з 23 травня 2013 року. Зазначена сума відповідає різниці між розміром допомоги, яку він би отримав за Законом 1992 року, та розміром допомоги, яку йому було призначено за Законом 1999 року, за двадцять сім місяців (див. пункт 21 вище). Заявник також вимагав суму в розмірі 10 000 євро на відшкодування моральної шкоди, стверджуючи, що йому довелося просити про підтримку членів сім'ї та друзів, внаслідок чого він зазнав приниження, а також нерівного поводження та відчуття, що держава кинула його напризволяще.

55. Уряд стверджував, що вимога щодо відшкодування моральної шкоди була завищеною та необґрунтованою. Що стосується вимоги про відшкодування матеріальної шкоди, Уряд стверджував, що різниця між двома видами допомоги складала 5 394 євро і що заявник може претендувати лише на суму, пропорційну встановленому порушенню.

56. Суд переконався в тому, що заявник зазнав матеріальної шкоди внаслідок встановленого порушення, і вважає, що йому має бути присуджена компенсація в розмірі, обґрунтовано співмірному зі

шкодою, якої йому було заподіяно, враховуючи також знецінення присуджених йому коштів з часом.

57. Що стосується вимоги заявника про відшкодування моральної шкоди, Суд вважає, що він, вочевидь, зазнав тривоги та страждань, які не можуть бути компенсовані самим лише висновком Суду про наявність порушення у його справі.

58. Виходячи з сум, заявлених сторонами, та міркувань справедливості, Суд вважає розумним присудити заявнику 10 000 євро на відшкодування всіх видів шкоди, плюс будь-який податок, що може нараховуватись на цю суму.

В. Судові витрати

59. Посилаючись на офіційний розмір гонорару адвокатів, заявник вимагав 2 329 72 євро, включно з податком на додану вартість (ПДВ), на відшкодування судових витрат, понесених під час проваджень у національних судах, включаючи 700 євро за складання його конституційної скарги. Він також вимагав 1 520 євро на відшкодування витрат, понесених у Суді, знову пославшись на офіційний розмір гонорару адвокатів. В обґрунтування своєї вимоги він подав два рахунки: один від 14 травня 2014 року на суму 410 євро та другий від 22 квітня 2015 року на суму 585 євро, які обидва були пов'язані з представництвом його інтересів у Суді.

60. Уряд оскаржив вимогу заявника стосовно відшкодування витрат, понесених під час провадження у Суді, стверджуючи, що, крім подання двох рахунків, заявник ніяк не обґрунтував свою вимогу. Крім того, ці два рахунки створювали враження, що заявнику довелося двічі платити за ту саму роботу. Що стосується провадження в національних судах, Уряд стверджував, що заявник не довів, що ці витрати дійсно були понесені та, стосовно його конституційної скарги, не заявив їх під час провадження у Конституційному Суді.

61. Беручи до уваги практику Суду, заявник має право на відшкодування судових витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були необхідними і дійсно понесеними, а їх розмір був розумним. До того ж, Суд знову наголошує на тому, що він не вважає себе зв'язаним національними вимірами та практиками, хоча вони і можуть йому в чомусь допомогти (див., з-поміж багатьох прикладів, рішення у справі «Гаспарі проти Словенії» (*Gaspari v. Slovenia*), № 21055/03, п. 83, від 21 липня 2009 року).

62. Стосовно витрат, понесених під час проваджень у національних судах, Суд зауважує, що, перш ніж звертатися до установ Конвенції, заявник вичерпав національні засоби юридичного захисту, доступні йому відповідно до національного законодавства. Тому Суд визнає, що заявник поніс витрати, намагаючись отримати відшкодування за

порушення Конвенції через національну правову систему (див. «Компанія Centro Europa 7 S.r.l. та Ді Стефано проти Італії» (*Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy*) [ВП], № 38433/09, п. 224, ЄСПЛ 2012). Суд зауважує, що у зв'язку з цим заявник заявив, виходячи з офіційного розміру гонорару адвокатів, що він поніс судові витрати в ході судових проваджень у національних судах на суму 1 357 євро, не включаючи ПДВ. Суд доходить висновку, що ця вимога є обґрунтованою та виправданою і підтримує її. Проте він відхиляє іншу частину цієї вимоги, а саме щодо відшкодування 700 євро у зв'язку з провадженням у Конституційному Суді, оскільки вона не була достатньо обґрунтована.

63. Що стосується провадження у Суді, Суд зауважує, що заявник подав два рахунки, один на 410 євро, який стосується часу, коли була подана заява, а другий на 585 євро стосовно часу, коли були подані міркування у справі. Тому Суд вважає розумним присудити заявнику 995 євро на відшкодування витрат, пов'язаних із провадженням у Суді. Що стосується іншої частини вимоги заявника щодо відшкодування судових витрат, Суд, зважаючи на вищезгадані рахунки, не вважає її обґрунтованою і тому відхиляє її.

64. Таким чином, Суд присуджує заявнику загальну суму у розмірі 2 352 євро на відшкодування судових витрат.

С. Пеня

65. Суд вважає за доцільне призначити пеню, виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. 1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції;

(а) що впродовж трьох місяців від дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, Держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми:

- (b) що з моменту закінчення зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на зазначені вище суми нараховуватимуться прості відсотки у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в цей період, плюс три відсоткові пункти;

Вчинено англійською мовою і повідомлено в письмовій формі 31 жовтня 2017 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Маріалена Цірлі (Marialena Tsirli)	Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska)
Секретар	Голова